

|                    |          |
|--------------------|----------|
| <b>Wstęp .....</b> | <b>9</b> |
|--------------------|----------|

## **Rozdział I**

|                                                     |           |
|-----------------------------------------------------|-----------|
| <b>Stan wiedzy i założenia metodologiczne .....</b> | <b>19</b> |
| 1. Stan wiedzy .....                                | 21        |
| 2. Znaczenie badań dla rozwoju dyscypliny .....     | 27        |
| 3. Metody i procedura badawcza .....                | 32        |
| 3.1. Poziom narracji .....                          | 36        |
| 3.2. Poziom symboli .....                           | 38        |
| 3.3. Poziom kontekstu .....                         | 40        |

## **Rozdział II**

|                                                                                         |           |
|-----------------------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Kultura pamięci i polityka historyczna. Ustalenia terminologiczne .....</b>          | <b>45</b> |
| 1. Pamięć zbiorowa w kontekście badań politologicznych .....                            | 47        |
| 2. Kultura pamięci .....                                                                | 51        |
| 2.1. Pamięć antysystemowa .....                                                         | 57        |
| 2.2. Pamięć zagrożona .....                                                             | 60        |
| 2.3. Pamięć aktywna .....                                                               | 61        |
| 3. Polityka historyczna .....                                                           | 62        |
| 4. Polityka wobec pamięci .....                                                         | 65        |
| 4.1. Alians pamięci i władzy (konceptje pamięcioznawcze Aleidy i Jana Asssmannów) ..... | 67        |
| 4.1.1. Cechy władzy .....                                                               | 70        |
| 4.1.2. Figury pamięci .....                                                             | 70        |
| 4.1.3. Cele władzy (mitomotoryka) .....                                                 | 71        |

### **Rozdział III**

|                                                                        |           |
|------------------------------------------------------------------------|-----------|
| <b>Rytuał polityczny jako narzędzie polityki wobec pamięci .....</b>   | <b>75</b> |
| <b>1. Narzędzia polityki wobec pamięci – definicja i funkcje .....</b> | <b>77</b> |
| 1.1. Działalność naukowa .....                                         | 80        |
| 1.2. Szkolnictwo .....                                                 | 82        |
| 1.3. Instytucje wyspecjalizowane .....                                 | 85        |
| 1.4. Instrumenty rozliczania przeszłości .....                         | 87        |
| 1.5. Organizacja przestrzeni .....                                     | 88        |
| 1.6. Kalendarz świąt i rocznic historycznych .....                     | 90        |
| 1.6.1. Definicja rytuału .....                                         | 91        |
| 1.6.4. Przedmiot upamiętnień katyńskich: zbrodnia<br>i kłamstwo .....  | 99        |

### **Rozdział IV**

#### **Obchody rocznic zbrodni katyńskiej**

|                                                                                       |            |
|---------------------------------------------------------------------------------------|------------|
| <b>1. Rys historyczny obchodów rocznicy zbrodni katyńskiej<br/>do 1990 roku .....</b> | <b>107</b> |
| 1.1. Propagandowy charakter obchodów katyńskich<br>w 1944 roku .....                  | 108        |
| 1.2. Kontrytuał katyński .....                                                        | 110        |
| 1.3. Obchody katyńskie w latach siedemdziesiątych<br>i osiemdziesiątych .....         | 112        |
| 1.4. Próba „przechwycenia” rytuału katyńskiego<br>przez władze państwa .....          | 119        |
| <b>2. Katyński rytuał państwowy .....</b>                                             | <b>126</b> |
| 2.1. Przygotowania do obchodów pięćdziesiątej rocznicy<br>zbrodni katyńskiej .....    | 127        |
| 2.2. Specyfika obchodów pięćdziesiątej rocznicy<br>zbrodni katyńskiej .....           | 132        |
| 2.3. Obchody państwowe na Placu Zwycięstwa .....                                      | 140        |
| 2.3.1. Czas .....                                                                     | 141        |
| 2.3.2. Miejsce .....                                                                  | 145        |
| 2.3.3. Uczestnicy .....                                                               | 148        |
| 2.3.4. Symbolika .....                                                                | 153        |
| <b>3. Podsumowanie .....</b>                                                          | <b>180</b> |

## Rozdział V

### Relacje polsko-rosyjskie odzwierciedlone w rytuałach

|                                                                                                                                       |     |
|---------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------------|-----|
| <b>upamiętnień zbrodni katyńskiej</b> .....                                                                                           | 185 |
| 1. Okoliczności „uwolnienia” pamięci o zbrodni katyńskiej .....                                                                       | 188 |
| 2. Analiza dyskursu wokół komunikatu TASS w perspektywie<br>teorii aktów mowy J. Austina .....                                        | 189 |
| 2.1. Oświadczenie TASS – <i>illokucja</i> aktu mowy .....                                                                             | 190 |
| 2.2. <i>Illokucje</i> , czyli intencje nadawcy oraz <i>perlokucje</i> –<br>następstwa „uwolnienia” pamięci o zbrodni katyńskiej ..... | 191 |
| 3. Analiza mnemotoposów obecnych w dyskursie<br>rocznicowym w latach 1990–2010 .....                                                  | 210 |
| 3.1. Topos <i>ofiary niewinnej</i> .....                                                                                              | 214 |
| 3.2. Topos <i>naruszonej sprawiedliwości</i> .....                                                                                    | 221 |
| 3.3. Topos <i>zadośćuczynienia</i> .....                                                                                              | 223 |
| 3.4. Topos <i>sprawiedliwych Rosjan</i> .....                                                                                         | 226 |
| 3.5. Topos <i>przyjaciół Moskali</i> i topos <i>wierchuszki</i> .....                                                                 | 229 |
| 3.6. Topos <i>wspólnego pola pamięci</i> .....                                                                                        | 230 |
| 3.7. Topos <i>pojednania (od wrogów do przyjaciół)</i> .....                                                                          | 237 |
| 3.8. Topos <i>wzajemnego przebaczenia</i> .....                                                                                       | 241 |
| 3.9. Topos <i>rocznicy jako szczególnej okazji</i> .....                                                                              | 243 |
| 3.10. Topos <i>niełudzkiej ziemi</i> .....                                                                                            | 246 |
| 4. Podsumowanie .....                                                                                                                 | 249 |

## Rozdział VI

### Funkcje polityczne obchodów rocznicy zbrodni katyńskiej

|                                              |     |
|----------------------------------------------|-----|
| <b>w latach 1990–2010</b> .....              | 251 |
| 1. Funkcja emocjonalna .....                 | 258 |
| 1.1. Przymus powtarzania .....               | 258 |
| 1.2. Melancholia – niemożność pochówku ..... | 284 |
| 1.3. Redukcja lęku .....                     | 296 |
| 1.4. Kompensacja .....                       | 308 |
| 2. Funkcja normatywna .....                  | 310 |
| 3. Funkcja legitymizacyjna .....             | 317 |
| 4. Funkcja integracyjna .....                | 321 |
| 5. Funkcja edukacyjna (poznawcza) .....      | 322 |

|                                     |     |
|-------------------------------------|-----|
| 6. Funkcja performatywna .....      | 325 |
| 6.1. Katyński Marsz Cieni .....     | 326 |
| 6.2. Smoleńsk – „drugi Katyń” ..... | 327 |
| 7. Podsumowanie .....               | 334 |

## Rozdział VII

### Rocznice katyńskie jako *rites de passage*. Analiza sekwencji

|                                                      |     |
|------------------------------------------------------|-----|
| <b>obrzędowych</b> .....                             | 337 |
| 1. Faza preliminalna (IV 1940–1990) .....            | 344 |
| 2. Faza liminalna (IV 1990–2010) .....               | 353 |
| 3. Faza postliminalna? (IV 2010–...) .....           | 365 |
| 3.1. Symptomy fazy postliminalnej .....              | 369 |
| 3.2. Symptomy utrzymywania się fazy liminalnej ..... | 392 |
| 3.2.1. Rola wybawiciela .....                        | 394 |
| 3.2.2. Rola ofiary .....                             | 398 |
| 3.2.3. Rola prześladowcy .....                       | 407 |
| 4. Podsumowanie .....                                | 426 |

|                           |     |
|---------------------------|-----|
| <b>Zakończenie</b> .....  | 435 |
| <b>Bibliografia</b> ..... | 445 |
| <b>Аннотация</b> .....    | 484 |
| <b>Summary</b> .....      | 486 |